

Nurettin Topçu'nun Anadolu Türk Tarih Anlayışı Karşısında Orhan Türkdoğan'ın Asyatik Türk Tarih Anlayışı¹

Hüseyin TAŞLI²

ÖZET

Türkiye'de sosyal bilimciler Türk tarihinin başlangıcını farklı dönemlerle sınırlandırmışlardır. Örneğin Anadolu grup, Türk tarihini Anadolu'nun İslamlaşmasıyla başlatmıştır. Diğer taraftan Türkçü/Turancı grup bu teze karşı çıkmış ve Orta Asya Türk tarih tezini savunmuştur.

Bu çalışmayla, Türk sosyolojisinde muhafazakâr, Anadolu çizgide yer alan Nurettin Topçu ile Türkçü/Turancı kanatta yer alan Orhan Türkdoğan'ın Türk tarih anlayışları incelenecektir. Makalenin amacı, Topçu ve Türkdoğan'ın tarih anlayışlarının mukayesesini yapmaktır. Çalışma, betimsel bir araştırma niteliği taşımaktadır.

Topçu, Anadolu grubun etkisiyle, Türk tarihini Malazgirt Savaşı'ndan sonraki süreçle başlatmıştır. Bu süreç için Orta Asya'dan gelen Türk boylarına, Türk boylarının Anadolu'ya taşıdığı İslamiyet'e ve Anadolu'nun Eti halkından miras aldığı tarım tekniğine önem vermiştir.

Türkdoğan, Türkçü/Turancı grubun etkisiyle, Topçu'nun Türk tarih anlayışına karşı çıkmıştır. Türkdoğan, Kemalizmin Asyatik Tarih Tezi'ni savunmuştur. O, Türk tarihini Orta Asya Türk Devletleri ile başlatmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Türk tarihi, Anadolu tarih anlayışı, Asyatik tarih anlayışı.

Aganist Anatolian Turkish Historical Thesis Of Nurettin Topçu Orhan Türkdoğan's Asian Turkish Historical Thesis

ABSTRACT

Social scientist in Turkey limited the beginning of Turkish history with different periods. For example Anatolian group started Turkish history with the Islamization of Anatolia. On the other hand Turkish/Turanist group opposed this thesis and defended Central Asian Turkish thesis.

With this study the Turkish historical understandings of Nurettin Topçu who has conservative Anatolian opinion and Orhan Türkdoğan who is defined as a Turkish/Turanist group in Turkish sociologist will be examined. The purpose of this article is to compare Topçu's and Türkdoğan's historical understandings. This studying is a descriptive survey.

With the influence of the Anatolian group Topçu started the history of Turks with war of Malazgirt in 1071. For this process he gave importance to Turkish tribes coming from Central Asia, the Islam carried by the Turkish tribes to Anatolia and the agricultural technique in herited from Eti people of Anatolia.

Türkdoğan who has been influenced by Turkish/Turanist group opposed Topçu's historical understandings. Türkdoğan defended the Asian historic thesis of Kemalizm. He began Turkish history with the Central Asia Turkish government.

Key Words: History, Turkish history, Anatolian history thesis, Asian history thesis.

GİRİŞ

Genelde tarih, geçmiş olayları inceleyerek günümüze ışık tutmak olarak tanımlanır. Geçmiş olayları bir sosyal sistem çerçevesinde incelemek tarihin sosyolojisini yapmaktır. Bu bağlamda sosyal tarih, geçmişteki olayları toplum dokusu içerisinde kemikleşmeden incelemek demektir. Tarihe biçim veren gücün, sadece bir düşünce, kişilik, rastlantı olmadığını anlamaktır. Tarihin akışı içerisinde bir defalık

¹ Çalışma, İnönü Üniversitesi Güney Asya Araştırmalar Merkezi'nin Uluslararası Asya Çalışmaları Lisansüstü Öğrenci Kongresi'nde 8-9 Nisan 2021 tarihinde sunulmuştur.

² Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, huseyintasli18@gmail.com

olan olaylara sosyal sistemin kurallarına uygun olarak yorumda bulunmaktadır. Bunu yaparken de olgular olayların arkasına itilerek görünümüleri tek tek tarih sahnesine atılmamalıdır. Buna karşılık olaylar birbiriyle daha çok bağlantılı, sürekli ve bütüncül olarak birbiriyle ilişkilendirilmelidir.

Topçu, gerçekliği tanımanın aracı olarak deneyi kabul eden, insanı pasif, edilgen bir varlık olarak gören pozitivistlere karşı, bireyin hareketlerinin sorumlusu olduğunu ve bu hareketlerinin bireyden başlayarak, aile, millet ve sonsuzluğa uzandığını belirten Maurice Blondel'in hareket felsefesinin Türkiye'deki temsilcisidir. İnsanın iradeli hareketlerini ahlâkın konusu yapmıştır. Topçu, gerçekliği toplum şartları dışında aramayan, bireyi topluma tapındıran Emile Durkheim'ın sosyolojizm anlayışı karşısına ruhu ve bireyin iradesini koymuştur. Topçu, sosyolojizmin gözlem ve açıklama metodlarının karşısındadır. O'nun yöntemi, bireyin, kendini, milletini ve toplumunu tanımak amacıyla kendine dönmesi olan içe bakış yöntemidir.

Topçu'nun sosyolojisi; fikir-hareket ikileminde fikri öne çıkardığı için metafizik temellidir. Bireyin pratik çıkarımı, menfaatini gözetken pragmatizm karşıtıdır. Sınıf çatışmasını temel alan, ekonominin üst yapı kurumlarını belirlediğini belirten, toplumsal eşitsizliği ortadan kaldırmak için mülkiyeti yıkmayı amaçlayan, işçi diktatörlüğünü savunan Marksizm/komünizm karşıtıdır. O, çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu toplumumuzda üretim araçlarının devlet eliyle çiftçiye temin edilmesi ve ürünün satışında kooperatifçiliğe önem verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Topçu, devletin ekonomik alandan çekilmesini, piyasanın doğal ekonomik kanunlarla yönünü bulabileceğini savunan liberalizm karşıtıdır. Bunun aksine tam otoriter devleti, toplumda düzenin sağlayıcısı olarak görür. Devletin, üretim ilişkilerinden sosyal yardımlara, sağlıktan yollara, ahlâk eğitiminden dini hayata kadar sorumlu olması gerektiğini belirtir. Bu yönüyle faşizme yaklaşmıştır. Sonuç olarak Topçu, felsefeci, sosyolog, ahlâk kuramcısı, muhalif bir entelektüeldir. Bir eğitimcidir. Sosyolojisi, metafizik temelli, anti- pozitivist, anti-Marksist, liberalizm karşıtı, spiritüalist, sosyalisttir. Kaçmazoğlu'nun belirlenimine göre, Topçu, muhafazakâr olmaktan ziyade düzeni savunmadığı için karşı devrimcidir (Kaçmazoğlu, 2008; 799).

Türkdoğan, muhafazakâr kimliğiyle tanınmış, sosyoloji alanında onlarca eser yazmıştır. Teorik çalışmaların yanı sıra saha araştırmaları da yapmıştır. İncelemelerini ciddi bir literatür taramasına dayandırmıştır.

Türkdoğan'ın sosyolojisi, millî ve inşacı olarak tanımlanmıştır. Millî olarak tanımlanması, İbn-i Haldun'un asabiyet görüşüne atıf yapmasından kaynaklanır. İnşacı yönü ise, Ziya Gökalp'in "milli hars-millet" sözcüklerini Türk toplumuna uyarlamasından ileri gelmektedir. Türkdoğan'ın inşacı sosyolojisi, millet sözcüğü etrafında şekillenmiştir. Onun sosyolojisi, bir millet inşa etme içeriğine sahiptir (Taşdelen ve Arslantürk, 2008: 283).

Türkdoğan'a göre, Türk toplumu için en temel problem, milletleşme sürecidir. Türkdoğan, milletleşme sürecinin Mustafa Kemal Atatürk ile başladığını belirtmiştir. Türkdoğan, bu süreci anlamak için Atatürk'ü ve onun fikir babası Ziya Gökalp'i anlamının gerekli olduğunu vurgulamıştır. Türkdoğan'a göre, Kemalist sistem Cumhuriyet'in kurulmasıyla başlamıştır. Ona göre, bu süreç, bir ulus-devlet inşa etme çabasıdır.

Türkdoğan'a göre, Türk toplumundaki sorunları anlamının yolu, bu sorunların kaynaklarına inmektir. Bu tür incelemelerde, günlük yorum biçimlerinden ve analizlerden uzaklaşmak gerekir. Ona göre, Osmanlı sistemi, Kemalist sistem, Kürt-Türk, Alevi-Sünni odaklı kültürel yarılımlar, laik-anti laik karşıtlıklar, çeteleşmeler ve yolsuzluklar tarihsel yöntemlere dayalı yaklaşımlarla titiz bir şekilde incelenmelidir (Taşdelen ve Arslantürk, 2008: 283).

Topçu'nun Anadolu Türk Tarih Anlayışı

Topçu'nun Türk tarih anlayışı, Anadolu grubun görüşlerinin eksenindedir.³ O, Türk tarihini Anadolu'nun İslamlaşmasıyla başlatmıştır. Topçu'ya göre, bu oluşumun üç sac ayağı vardır. Birincisi, Orta Asya'dan gelen Türk boyları, ikincisi, Türk boylarının Anadolu'ya taşıdığı İslamiyet, üçüncüsü ise Anadolu'nun Eti halkından miras aldığı tarım tekniği.

³ Anadoluçuluk, Osmanlıcılığa, Pan-Türkizm ve Pan-İslamizme tepki olarak ortaya çıkmıştır. Hilmi Ziya Ülken, Nüzhet Sabit, Mükrimin Halil Yinanç önemli temsilcileridir. Vatansız bir milliyetçiliğin yapılamayacağı düşüncesinde olan bu grup, irredentizmin milliyetçiliği saldırgan yapacağını ve insanlık ülküsünün gerçekleşmesine engel olacağını düşünmüştür. Bunlara göre, vatan, Anadolu'dur. Anadolu, Türk'tür. Türk milliyetçiliği, bu temel üzerinden yükselmelidir. Türk milliyetçiliği Turancılarda olduğu gibi saldırganlığa değil, mazlumiyete ve savunmaya dönüktür. Bu akım, 1. Dünya Savaşı süresince Turancıların etkisini kaybetmesi, Misak-ı Milli'nin ilan edilmesi üzerine güç kazanmıştır. Onlara göre, Türk tarihinin başlangıcı 1071'dir. Bu grup, kendi dönemlerinde kavgalı olan İslamcılık ve Türkçülüğü bir potada eritmeye çalışmıştır (Öğün, 1992: 23).

Topçu, tarih anlayışında İslam dinine ve Anadolu'yu Türkleştiren Türkmen boylarına önem verir. Ona göre, Müslüman Türkmenlerin Anadolu'yu feth etmesi Türk tarihinin başlangıcıdır. Milletimizin Türkmen'i ve İslam'ı tanıması Anadolu'da mümkün olmuştur. Milletimiz için Türkmen el, İslamiyet ruhtur. Anadolu'nun Müslüman olan Türkmen'i bizindir. Topçu'ya göre, Anadolu binlerce yıllık tarihe ve zengin medeniyetlere sahip olmuştur fakat Türkmenlerin Anadolu'ya getirdiği inkılap, İslam ruhudur (Topçu, 2017a: 120).

Topçu'ya göre, Türk tarihinin sac ayaklarından ilki Türkmen'dir. Türkmen, yaşadığı tabiatın sert koşullarına alışmıştır. Kahramanlık ve fedakârlık içinde olgunlaşmıştır. Çevresindeki zengin toplumlara akınlar düzenlemiş, akınlar sonucu elde ettiklerini Asya'dan Akdeniz'e taşımış ve ticaretle geçimini sağlamıştır. Bu yüzden Türkmen tanımlanırken birbirinin sebep ve sonucu olan geçinme durumu ve tabiat şekilleri göz önünde tutulmalıdır. Türkmen, yaşadığı coğrafyadan ve temel geçim kaynağı nedeniyle sert ve tahammüllü insandır. Yaşam tarzı, onu doğaya bağımlı kılmadığı için göçebedir. Tüccar kavimleri arasında yaşamış, Akdeniz'e kadar uzanan coğrafyada milletleri tanıya tanıya medenileşmiş ve şehirlerde yaşayabilme yeteneği kazanmıştır. Bozkır insanının sertliği ile ticaret insanının hayatın kederleriyle eğlenmesini bilen neşeli mizacını kendinde birleştirmiştir. Türkmen, bir evren metafiziği üzerinde kafasını yormamıştır. İnsanlığın geleceği üzerine düşünme gereği duymamıştır. Kaderini, ebedi bir vatana bağlamamıştır. Bu yüzden bir kâinat felsefesine ihtiyaç duymamıştır. Ruhunu böyle bir felsefe içinde işlememiştir. Metafizik bir din ve ahlâk yapmamıştır. Evrendeki varlıkların sırlarını araştırmamıştır. Mistik ihtiyacı olmamıştır. Yaşamının temel kurallarını pratikteki koşullar belirlemiştir. Sonuç olarak Türkmen, kalender, geniş yürekli, açık ve dürüst bir iş adamı olmuştur. Sonsuz ülküler için yaşayan bir iç adamı olmamıştır (Topçu, 2017a: 122).

Topçu'nun tarihimizin oluşumunda önem verdiği ikinci sac ayağı İslamiyettir. O'na göre, İslamiyet'in esasında da diğer dinler gibi ilahi iradeye ortak olma ve ona teslim olma amacı vardır. Ahlâklılık olarak da tanımlanan bu halin gerçek amacı, ruhun yükseltilmesidir. Ahlâkta ise farklı dereceler vardır. En alt basamakta başkalarına zarar vermemek, karıncayı bile incitmemek varken en yüksekte Allah iradesiyle kucaklaşmak vardır (Topçu, 2017b: 51).

Topçu'ya göre, İslamiyet'in ruhu, ilahilik temeline dayanan menfaatsizlik, sonsuzluğa uzanma, aşk ve samimilik üzerinde yükselmiştir. Bu bağlamda, menfaatsizlik, her taraftan gelen ve her çeşit menfaatlere bağlanmamaktır. Hangi endişe ve yüksek gayenin hayaliyle bezenmiş olursa olsun menfaatle dostluk kuran kişi, gece gündüz ibadet yapsa Allah'a dost olamaz. Sonsuzluğa uzanma, servetsiz, devletsiz, şöhetsiz, teknik hırsından kurtulamayan bilimsiz ve sanatsız sonsuzu istemektir. Sonsuza uzanmayan hareket, Allah'a götürmez. Sonu olan hareketler ve tatminlerle tükenen istekler, dünya hayatımızda düzeni sağlarlar fakat mukadderatımızın gerçek gayesine ulaştırmazlar. Aşk, İslamiyetteki kuralların kaynağıdır. Bu yüzden aşkı anlamadan doğrudan doğruya kurallara bağlanmak, taassuba götürür. Çıplak akılla ve bütün ömürleri boyunca kafalarına yerleştirilen kalıplarla düşünenler, ilahi denemeden hiçbir şey anlayamazlar ve ruhlarında Allah tecrübesini bir an bile yapamazlar. Sadece kafalarındaki klişe plakları çalıp dururlar ve gölgelere kumanda ederler. Son olarak samimilik, kendi ruhunun derindeki yaşayışını hareketleriyle ve iradesiyle takip etmek, başka deyişle kalbinin yolunda yürümek demektir. Kalbin emirlerine uymasını bilmektir. Sahtekâr aklın ve menfaatların galebesi onu ortadan kaldırır. Samimilik, dindarlıkla aynıdır. İnsan, samimiyetini kaybettiği anda Allah'tan uzaktadır (Topçu, 2017b: 52).

Topçu, İslamiyet öncesinde Anadolu'da yer alan toplumların bize benzemediği kanaatindedir. Bu yüzden İslamiyet öncesi Anadolu'da yer alan toplumların tarihlerinin bizim tarihimiz olarak değerlendirilmesine karşı çıkmıştır. Ancak, Topçu, şu farklılığı ortaya koymuştur. Ona göre, tarihi araştırmalar yapılırken İslamiyet öncesi Anadolu halklarının bize coğrafya yoluyla bıraktıkları miras gözardı edilmemelidir. Bu miras, Eti halklarının tarım tekniğidir (Topçu, 2017a: 121).

Topçu'ya göre, Anadolu'da yaşayan Eti halkları, göçebe ve tüccar olmayıp toprağa bağlı toplumlardır. Temel geçim kaynakları çiftçilikti. İleri tarım tekniklerini kullanmışlardır. Yaşadıkları yeri vatan olarak görmüşlerdir. Göçebeler gibi yaşadıkları felaketleri kolay unutmuşlar, hafızalarında uzun süre yaşatmışlardır. Asya toprakları üzerinde savaş, istila gibi büyük felaketler yaşanmasına rağmen İskender istilasına kadar Anadolu toprakları üzerinde istikrar ve denge hakim olmuştur. Anadolu, İskender'in istilasından sonra uzun süre içine kapanmıştır. Anadolu'nun tekrar dışa açılması İslam

toplumlarının akınlarıyla mümkün olmuştur. Anadolu'daki ilk köylü, Eti köylüsüdür. Eti köylüsü, tarım tekniğini uygulamıştır. Bu noktada bir iktisadın temellerini de atmıştır (Topçu, 2017a: 123).

Tarih anlayışını Anadolu'nun İslamlaşmasıyla başlatan ve bunu Türkmen, İslamiyet ve Eti tarım tekniği gibi üç dayanağa oturtan Topçu'ya göre, millet, insan gibidir. Onun da bir vücudu ve ruhu vardır. Onda da ruh vücuda hayat verir. Vücudun ideali ise ruhu kuvvetlendirmektir. Millet vücudu, coğrafya, tarih ve güzel sanatlardan meydana gelir. Milli coğrafya vatandır. Vatan, milletin dayandığı en esaslı realitedir. Toprak veya coğrafya olarak da adlandırılır. Milli vücudun belkemiğidir. İskeletidir. Vatan, ufukları, havası, manzarası, toprak şartları, geçinme şekilleri ile millete karakter kazandırır. Milletin en yakın mülküdür. Ayrıca ırkı tayin edicidir. Vatan sınırları dışında ve toprak şartlarında tamamen saf ırk diye birşey yoktur. Irklar, belli fizyolojik şartlarla belirli topraklarda meydana gelmektedirler. Toprak koşulları belli ırkları yaratmaktadır. Yeryüzünde ebedi ve değişmez ırklar yoktur. Irklar da evrim geçirirler. Bu evrimi sağlayan toprak şartlarıdır. Milli vücudun iskeleti olan vatani kaplayan milli tarihtir. Milli tarih, yüzyıllarca yıl devam eden bir emeğin ürünüdür. Fedakârlıkların, kahramanlıkların, şehitlerle mukaddes kurbanların eseridir. Bir milletin kendi tarihini inkar etmesiyle ferdin intihar etmesi arasında bir fark yoktur. Tarih, millet ruhunun kaynağıdır. Güzel sanatlar ise millet ağacının çiçekleri, millet vücudunun nefesleridir. Bu nefesler, milli ruhun ifade vasıtalarıdır. Musiki, edebiyat, plastik sanatlar, millet coğrafyasına kök salmıştır. Milletin tarihinden hayat ve ilham alırlar (Topçu, 2015: 35).

Topçu, İslamcılık, Osmanlıcılık ve Turancılık düşünce akımlarının sorunlu olduğu düşüncesindedir. O'na göre, coğrafya ve ekonomi bir milletin iskeleti, din ise bu iskelete hayat veren ruhtur. İslamcılığın anlayışı, bu iskeleti görmezden geldiği için sorunludur (Topçu, 2017a: 146). Osmanlıcılık, bir milletin tarihini ve yazgısını bir hanedana bağlama çabası olduğu, İslamın eşitlik esası ile yabancı toplumları bir arada tuttuğu, belli bir insanlığın haklarını istediği ve millettten uzakta bir özgürlük talep ettiği için bizim davamız olamaz (Topçu, 2017a: 147). Son olarak, Turancılık, soyla milleti karıştırdığı için hatalı bir anlayıştır. Gerçekte sadece bir Latin milleti, Cermen milleti olmadığı gibi Turan milletininki de mümkün değildir. Turan'dan birçok millet ayrılmış, Türk kavimlerinin birçoğu da henüz millet olamamıştır. Turancılar, millet kuramamış soydaşlarıyla birleşerek aynı isimde, aynı soyun adını taşıyan bir millet kurmak istemişlerdir. Topçu, sorunlu gördüğü Turancılığın bu anlayışının arka planında Ziya Gökalp'in siyasi beklentilerini aramıştır. O'na göre, Ziya Gökalp, toprak birliğini millet yapıcı bir değer olarak görmemiştir. Hayalperesttir. İnsan yaşayışında hakim olan vatanın ve ekonominin değerini görmezden gelmiştir. Toplum olaylarının doğuşunda bu iki unsura yer vermek yerine Durkheim gibi sosyal unsurlar aramıştır (Topçu, 2017a: 148).

Topçu, Turancılarla karşı, Türklerin İslamiyet ile medeni bir millet karakteri taşıdığı tezini örneklerle destekleme yoluna gitmiştir. Bu yönüyle ilk örneği Moğollara ilişkin vermiştir. Orta Asya kökenli Moğolların ele geçirdikleri yerleri yıktıklarını, kültürel eserleri yaktıklarını ve insanları öldürdüklerini belirtmiştir. Buna karşın, Müslüman Türk devletlerinden Suriye Selçuklu Devleti'nin Anadolu Selçuklu Devleti'ne karşı olan savaşı kazandığını, savaş meydanında hayatını kaybeden Anadolu Selçuklu Sultanı Süleyman'ın cenaze namazının Suriye Selçuklu Devleti hükümdarı Tutuş tarafından kılındığını ve Tutuş'un ordusuna matem emri verdiğini ifade etmiştir. Bu çerçevede Topçu, Anadolu'daki milleteçilik hareketlerinin temelini Malazgirt'te kazanılan zaferde aramamıştır. Zafer sonrası Sultan Alparslan'ın Anadolu'ya getirmiş olduğu hoşgörü, merhamet, bağışlama ruhunda aramıştır. O'na göre, bu ruh, bin yıl hüküm süren bir devletin varlığını ortaya koymuştur. İslamiyet öncesinde Türk boylarının bu ruhtan mahrum oluşları uzun süre varlıklarını koruyamamalarına neden olmuştur (Topçu, 2017a: 157).

Topçu'ya göre, milleteçiliğimiz Batı'dakine paralel olarak iki yüz yıl önce ortaya çıkmış bir olgu değildir. Ona göre, bizim milletimiz, Orta Asya'dan Türk ırkından çıkmış ve bin yıl önce Anadolu'da kurulmuştur. Bu millet, Türk ırkından ayrılan Oğuz boylarının müslüman olarak Anadolu'ya yerleşmeleriyle oluşmuştur. Göçebe Türkmen, Anadolu'da toprağa yerleşmiştir. Savaşçı iken çiftçi olmuştur. Şamanlıktan kurtulup İslamiyet'e sığınmıştır. Eski ve ilkel inançlarını bırakarak sonsuzluğun iradesini kazanmıştır. Bu çiftçi millet, bin yıldan bu yana Anadolu'da İslamiyet'in kalbinde yaşamıştır. İslamiyet, bu milletin ruh ve ahlâkında milli tarihin görmüş olduğu en büyük inkılabı yapmıştır. İslamiyet sayesinde Türkler medeniyet seviyesinin üst basamaklarına ulaşabilmişlerdir (Topçu, 2017a: 154).

Topçu'ya göre, Osmanlı Devleti, merkeziyetçi bir yapıya sahip olmuştur. Bu yapısı, Roma İmparatorluğu'nun merkeziyetçi yapısı ile benzeşmektedir. Merkeziyetçi yapısı ile adalet ve sorumluluk ilkelerine bağlı kalarak bir hukuk ve ahlâk sistemi yarattığı için Roma İmparatorluğu'ndan farklılaşmıştır. Osmanlı Devleti'nin otoriter bir devlet anlayışı, aynı dönemdeki Papalık ve Büyük Krallığın otoriterliği gibi hükümdar keyif ve iradesine dayanmamıştır. Osmanlı Devleti'nde otorite, halkın zihnini temsil eden ilmiye sınıfı tarafından kurulmuştur. Hükümdar, her hareketi için Allah'a hesap vermek zorunda hissetmiştir. Bu hesap verme, ahirete bırakılmamıştır. Hükümdarın kararları, Şeyhülislamın fetvaları, divanın itirazları ile geri alınabilmiştir. Osmanlı Devleti, özgür bir totalitarizm ile yönetilmiştir. Bu devlet, halkın bütün ihtiyaçlarını karşılamak ve hukuki düzeni tesis etmek için çabalamıştır. Topçu'ya göre, Osmanlı Devleti'nin yönetim anlayışında demokrasiye aykırı bir durum yoktur. Çünkü, demokrasi halk ile yönetimin anlaşması, uzlaşmasıdır. Çağdaş demokrasilerde iktidar, halktan devlete doğru yükselirken Osmanlı Devleti'nde devletten halka inen bir anlaşma şeklini almıştır. Demokrasi, her iki durumda da halk ile yönetimin anlaşması, birleşmesidir. Her iki yönetimde de bu anlaşma ve birlik ortadan kalkınca devlet yıkılmaktadır. Çağdaş demokrasilerde ayaklar başı; Osmanlı gibi otoriter devletlerde baş ayakları yürütmüştür (Topçu, 2017c: 20).

Orhan Türkdoğan'ın Asyatik Türk Tarih Anlayışı

Türkdoğan'ın Türk tarih anlayışı, Ziya Gökalp'in ve Kemalizm'in bir ulus inşa etme çabasıyla ifade ettikleri tezler çerçevesindedir.⁴ Bu bağlamda Türkdoğan'ın tarih tezi, Osmanlı Devleti, Anadolu grup ve Türk Hümanizması tarih tezlerinin eleştirisi niteliğindedir.

Türkdoğan'a göre, Türk hükümdarlarının amacı, Türk soyundan olan ve Türkçe konuşan toplulukları bir devlet çatısı altında toplamaktır. Bunu ilk kez yapan Büyük Hun hükümdarı Mete'dir. Mete'nin bu girişiminden sonra, Türk soyundan gelen ve Türkçe konuşan topluluklar ikinci kez M.S. 8. yüzyılda Göktürk Devleti çatısı altında toplanmıştır (Türkdoğan, 2004: 16).

Türkdoğan'a göre, Osmanlı Devleti Orhun Anıtları'nda yer alan Türk kimliğini dışlayarak, devlet yapısını patrimonyal bir sisteme dönüştürmüş ve yönetimi yabancı soylulara teslim etmiştir. Bu durum, günümüzdeki toplumsal yapıımızdaki birçok sorunun kaynağı olarak göze çarpmaktadır (Türkdoğan, 2005: 11).

Türkdoğan'a göre, Türklerin devlet yönetiminden uzaklaştırılmaları, etrak-ı bi idrak olarak nitelenmeleri, Türklerin İslamiyeti kabul etmeleriyle başlamıştır. Bu bin yıllık sürecin başlangıcında Karahanlılar, yazı dilini Türkçe'den Arapça'ya dönüştürmüşlerdir. Horasan merkezli Büyük Selçuklu Devleti, yönetimi Acemlere bırakmış ve resmi dil olarak Farsça'yı benimsemiştir. Bunların siyasi ve kültürel mirası üzerinde Osmanlı Devleti, Türklük bilincinin unutturulması sürecinin halkalarından biri olmuştur (Türkdoğan, 2004: 94).

Türkdoğan'a göre, Osmanlı Devleti'nin patrimonyal sistemine karşı, Kemalist sistem, bir ulus devlet inşa etme, kavmini tanıma, kavmine yardım etme ve vatan sevgisini imanla özdeşleştirme çabasıdır. Bu sistemin, siyasal varlıkta, dil alanında, soy ve köken, kültür ve tarih, ahlaki norm ve değerlerin yeniden inşasında birliği hedeflediğini belirtmiştir. Kemalist anlayışın, tarihte birlik ile tarihi, dönemin yaygın olan Greko-Latin tezinden ayıklayarak, Asyatik kökenlere indirmeyi; dilde birlik ile Türk dilini, Farsça ve Arapça gibi iki farklı kültür çevresinin etkisinden soyutlayarak gerçek kimliğine yöneltmeyi; soy ve kökende birlik ile Osmanlı döneminden beri geçerliliğini koruyan yabancı soylu askeri ve sivil yönetimin Türk unsurlarına devrini ve seçkinci kadroların Türkleşmesi sürecini amaç edindiğini ifade etmiştir (Türkdoğan, 2004: 13).

Türkdoğan'a göre, Kemalizm, yeni bir ulus inşa ederken Osmanlı Devleti'ne olduğu kadar Batı'ya da tepkilidir. Batıcı tezlere karşı Türk Tarih Tezi ve Türk Dil Tezi'ni ortaya koymuştur. Her iki tezin temel amacı, Orta Asya'ya yönelik bir Türk kültürü ve Türk tipi oluşturmaktır. Bu çerçevede

⁴ Ziya Gökalp'in Türkçülüğe ilişkin görüşleri, Yusuf Akçura ve Hüseyin Zade Ali gibi Türkçülerin etkisindedir. Gökalp'in düşüncesi, Türk kültür tarihinde imparatorluktan, ulus(millet) gerçeğine yönelmek, Türk toplumunun yeniden restorasyonunu başlatmaktır. Gökalp'e göre, Türkçülük, Avrupa'da gelişen millet yapma veya ulus devlet süreci, kimlikleşme, kendini kendinde arama veya yeniden kimlik kazanma çabasıdır. (Türkdoğan, 2005: 19). Bu kimlik arayışının bir devamı niteliğinde Atatürk, 1932'den sonra dünyaca tanınmış bilim adamları ve tarihçileri ülkeye çağırmıştır. Yeni Türk tarihinde Ön Asya medeniyetinin kaynağı olarak Orta Asya gösterilmiştir. Hititlerden başlayarak Sümerler dahil birçok uygarlığın kökeni Türklere dayandırılmıştır (Türkdoğan, 1999: 30).

1930’larda yayımlanan bir belgesel, Anadolu’daki otokton halkların Türkler olduğunu, Avrupa halklarının bir kısmının kökenlerini Türklere dayandığını ve Sümerler, Hititler, Frikyalılar, Kimmerler, Lidyalılar, Elamlılar, Asurlular, Kaldelilerin Orta Asya’dan Anadolu’ya göç ettiklerini belirtmiştir. Türk Tarih Tezi’ne benzer olarak Güneş Dil Teorisi de Türkçe’nin Asyatik bir nitelik taşıdığını ve yeryüzünde konuşulan birçok dilin kaynağı olduğunu ifade etmiştir. Sonuç olarak Kemalizmin bu Asyatik dil ve tarih anlayışı, bir kimlik arama, kendine dönüş ve yeniden diriliş anlamı taşımıştır. Kemalist sistem, Türk’e dönmek, Türk milleti gerçeğinde bütünleşmek biçiminde özetlenebilecek bir yaklaşımdır (Türkdoğan, 2004: 24).

Türkdoğan’a göre, Kemalist milli tarih tezinde Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu birbirine tamamlamak için kurulmuştur. Türk Tarih Tezi, Osmanlı’yı donmuş bir araştırma sahası olarak kabul etmemiş, geçmişin perdelerini yırtarak karanlıkları aydınlatma çabasında olmuştur. Türk Dil Tezi ise tıpkı bir tarlayı istila eden ayırık otlarından tarlayı arındırma seferberliğidir (Türkdoğan, 1996: 54).

Türkdoğan’a göre, Osmanlı tarih anlayışında, tarih, birtakım olayların hikayesini nakleden kronolojik sıralamalar ve köklerinden kopmuş parçalar şeklindedir. Bunun sonucunda olaylar, iç dinamiklilik kanunları ile birbirine bağlanamamaktadırlar. Bunun karşısında Kemalizm’in Asyatik tarih anlayışında, kişilerin somutluğu bir kenara itilmiştir. Geçmiş olaylar, bir mıknaş tekniği ile birbirine bağlanmış ve yaşanan zamanla geleceğe yönelik hedefler bir bütün olarak görülmüştür. Bu anlayışa göre, sadece Osmanlı tarihini ele almak, Türk tarihini parçalamaktır. Oysa tarih, geçmişin halde yaşanması ve geleceğe yönelmesidir. Tarih, zaman içinde birbirini izleyen olayların sürekli bir artışıdır. Türk tarihinin köklerine kadar gitmek, uygarlık ve kültür tarihimizin zaman çerçevesi içinde oluşumunu ortaya çıkarmak ancak bu bütüncül tarih anlayışının bir ürünü olacaktır. Türk tarihinde Yıldırım’ın, Fatih’in Yavuz’un kişiliği, Mete’nin Atilla’nın kişiliğinin uzantısıdır (Türkdoğan, 1996: 50).

Türkdoğan’a göre, yeni bir ulus yaratabilme potansiyeline sahip Asyatik tarih tezimize karşı ülkemizde iki anlayış öne çıkmıştır. Bunlardan ilki, birçok farklı milletin buluşması sonucunda Anadolu’da yeni bir millet tipi oluştuğunu belirten Anadoluçu gruptur. Anadoluçular, Akdeniz’e temelde Antik Çağa yönelmişlerdir. İkinci grup, Akdeniz’in suları gibi, akıcı ve masmavi bir insanoğlu tarihinin bize yeterli olduğunu ifade eden Türk Hümanizması’dır. Tarihimizin kökenlerini Greko-Latin’de aramıştır. Bu gruplardan biri ümmet çatısı altında bütün din ve ırkları himaye ederken diğeri Anadolu halklarının karışımını öne çıkarmıştır. Bu anlayışlara göre, Hititler, Frikyalılar, Yunanlılar, Farslar, Bizanslılar, Romalılar, Moğollar her kim Anadolu’yu fethetmişse de Anadolu onların değil onlar Anadolu’nun malı olmuşlardır. Türkiye’nin asıl kökleri, Türkiye’dedir. Esas yapılması gereken, Anadolu’nun geçmişini milli geçmiş yapmaktır. Türkdoğan, hem Anadoluçu hem de Türk Hümanizması’nın bu tarih tezlerini eleştirmiştir. O’na göre, bu gruplar, yabancı okullarda yetişmiş, millilik özelliklerini yitirmiş, Enderun kökenden gelmiş, halktan uzak kalmış, halk ile ters düşmüş, kozmopolitlerden oluşmuştur. Bunlar, Osmanlının ümmet modelini, kozmopolit devlet anlayışını, tüm ırk, kültür ve inançlarını koruma, kollama ve yaşatma amacı gütmektedirler. Millet(ulus) gerçeğine yaklaşmamışlardır (Türkdoğan, 2004: 120).

SONUÇ

“Nurettin Topçu’nun Anadoluçu Türk tarih anlayışı karşısında Orhan Türkdoğan’ın Asyatik Türk tarih anlayışı” başlıklı çalışmamızda, ilk olarak, sosyolojimizin muhafazakâr kanadının temsilcilerinden olan Topçu’nun tarih tezinden söz ettik. İkinci olarak, ülkemizde milliyetçi bir sosyolog olarak tanınan Türkdoğan’ın Kemalizm eksenli Asyatik tarih anlayışına değindik. Çalışmanın sonuç kısmında her iki sosyoloğumuzun tarih anlayışlarının bir mukayesesini yapıp farklılık ve benzerliklerini ortaya koyacağız.

Topçu, Türk tarihini 1071 sonrası Anadolu’nun İslamlaşmasıyla başlatmıştır. Buna karşın Türkdoğan’a göre, Türk tarihinin başlangıcı, Orta Asya’da Mete’nin Türk topluluklarını bir çatı altında topladığı Büyük Hun Devleti’dir. Bu yönüyle Topçu’nun tarih anlayışı Anadoluçu, Türkdoğan’ın anlayışı Turancı eksendedir.

Türkdoğan’ın tarihi ele alma yöntemi, Fernand Braudel, Marc Bloch, Lucien Febvre’nin temsilciliğini yaptığı tarihselci Annales Okulu’nun çizgisine yakındır. Sosyal gerçekliğin köklerini tarihte arama,

vakanüsvistik olay tarihçiliği yerine sıradan insanları tarihin konusu yapma, geçmişi bugünle bütüncül ele alma Türkdoğan'ın metodolojisinde başattır.

Topçu, Türk tarihinin oluşumunda Türkmen, İslamiyet ve Eti tarım tekniğine önem vermiştir. Bu üç etmen üzerinden Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükseliş dönemlerini İslam Medeniyeti'nin zirvesi olarak görmüştür. Buna karşın Türkdoğan, Türklerin İslamiyeti kabulü sonrasında Karahanlılar, Selçuklular ve Osmanlılar döneminde Türklerin sistematik olarak yönetimin dışında bırakıldıklarını, toplum yapısında Arap ve Acem kültürlerinin öne çıkarıldığını ifade etmiştir. Bunun sonucunda Asya Hun ve Göktürk Devleti döneminde kurulmuş olan Türklük bilincinin kesintiye uğratıldığını belirtmiştir.

Topçu, Türk tarihini belli bir coğrafyaya indirgeyerek Ziya Gökalp ve Turancıların irredentizmine karşı çıkmıştır. Bazı düşünürler, Topçu'nun coğrafyacı tarih anlayışının Kemalizm'in tarih tezi ile benzerlikler taşıdığını belirtmişlerdir. Bu düşünceye karşı çıkan Türkdoğan, Kemalizmin tarih anlayışının, Anadolu özelliklerini taşımadığını, Türk Tarih tezi ve Güneş Dil tezi ekseninde Asyatik kökenli olduğu düşüncesindedir. Türkdoğan'a göre, Kemalizmin tarih tezini Anadolu'ya indirgeyenler Mustafa Kemal'in ölümünden sonra ortaya çıkan, Kemalizmi gerçek anlamından saptıran ve bunu neo-Kemalizm olarak adlandırılan Enderuni aydınlarıdır. Bunların ulus inşa etme içeriğine sahip olmayan düşünceleri, Osmanlı'nın devşirme aydınlarının düşüncelerinin devamıdır.

Topçu, Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükseliş dönemini İslam Medeniyeti'nin zirvesi olarak görmüştür. Ancak, Osmanlı devlet yönetiminde devşirmelerin söz sahibi olmasını, Anadolu'nun Müslüman Türk'ünün yönetimden uzak tutulmasını eleştirmiştir. Bu konudaki görüşleri, Türkdoğan ile benzerlikler göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Arslantürk, Z. ve Taşdelen. M. (2008). Orhan Türkdoğan, *Türkiye'de Sosyoloji (İsimler- Eserler) 2* (iç.), Editör: Çağatay Özdemir, Ankara: Phoenix Yayınevi, s.269-299.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2008). Nurettin Topçu, *Türkiye'de Sosyoloji(İsimler-Eserler) 1*(iç.), Derleyen: Çağatay Özdemir, Ankara: Phoenix Yayınevi, s.783-820.
- Öğün, S. S. (1992). *Türkiye'de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2015). *İradenin Davası Devlet ve Demokrasi*, 6. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2017a). *Yarınki Türkiye*, 14. Baskı, Mart 2017, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2017b). *İslam ve İnsan-Mevlana ve Tasavvuf*, 13. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2017c). *Büyük Fetih*, 13. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Türkdoğan, O. (1996). *Türk Tarihi'nin Sosyolojisi*, Ankara: Hasret Yayınları.
- Türkdoğan, O. (1999). *Milli Kimliğin Yükselişi Niçin Milletleşme*, 2. Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Türkdoğan, O. (2004). *Osmanlı'dan Günümüze Türk Toplum Yapısı*, 2. Baskı, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Türkdoğan, O. (2005). *Kemalist Sistem ve Sosyolojik Yapısı*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Türkdoğan, O. (2005). *Ulus-Devlet Düşünürü Ziya Gökalp*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.